

Vladimír Novotný
POZAPOMENUTÉ
KNIHY

Vladimír Novotný

**POZAPOMENUTÉ
KNIHY**

Plzeň 2026

Text © Vladimír Novotný, 2026
Illustrations © Miloslav Krist, 2026
Prologue © Vladimír Novotný, 2026

Vznikl tak nakonec soubor textů o knihách a lidech. Nejlíp budou asi zachyceny děje a tváře, které mě oslovily, abych je připomněl, vyvolal ze zapomnění, anebo které mě nějak poučily. Někde se třeba moje poznání bude lišit od toho, co bývá všeobecně tradováno. Snad tu a tam bude v tom čtení kus lásky k tomu, co nezadržitelně prchá, i k tomu, co trvá a nepomíjí.

Ivan Slavík

Dvanáctkrát o pozapomnění

Takřečených zapomenutých knih neboli do propasti zapomnění zapadlých beletristických publikací je na světě nesčíslně a přibývá jich v nezadržitelném nárůstu doslova každou vteřinu. Většímu nebo menšímu příslovečnému promlčení se pohříchu nevyhne skoro žádný literární knižní výtvar a přitom bychom kolikrát opravdu nečekali, že po pár desetiletích o někdejších bestsellerech občas nenajdeme sebemenší zmínku ani v podrobných a zevrubných a především zasvěcených dějinách literatury. Literární štěstí bývá nejen vrtkavé, ale i náramně vrtošivé.

Než se však rozsáhlá část netoliko starší, leč i novější beletristické literární produkce volky nebo mnohdy i nevolky ocitne ve stavu neslitovného zapomínání, existuje zvláštní a ponejvíce pramálo vyzpytatelný meziprostor, kterému můžeme s přejícnou či laskavou nadsázkou a dokonce i s určitým ostychem říkat situace pozapomenutí. Pak bychom ovšem měli mluvit nikoli o zapomenutých, nýbrž o pozapomenutých knihách. Takhle se zimou 2024 počínaje nazývala obměsíční rubrika v měsíčníku Plž, která se nezaměřovala na výrazné literární činy a počiny, ať z minulosti nebo ze současnosti, leč naprosto cílevědomě na prozaické knížky (případně i na tituly na pokraji literatury faktu), které si z toho či onoho důvodu jsouce pozapomenutými nepochybně zaslouží laskavé připomenutí. Nedošlo se v ní na podobně opomíjené básnické sbírky: zčásti prozatím zůstávají v očekávání, zčásti na leckteré z nich došlo kupříkladu již v před lety reeditované Plzeňské literární vlasti(ne)vědě.

Zmíněné připomenutí bychom dozajista dlouhodobě přáli mnohem většímu počtu literárních děl, jenže pozapomenutost bývá zapeklitá kategorie. Co je ale hlavní: vybírány a s nemalým uznáním byly v Plži postupně časopisecky připomínány výhradně knihy vztahující se k západočeskému regionu, jinými slovy knižní tituly západočeských spisovatelů a literátů. Nestorem je mezi nimi doposud hojně vydávaný klasik Karel Klostermann, leč rovněž některé jeho prozaické práce

jsou (po)zapomenutější, než bychom očekávali. Za pramálo známé můžeme pochopitelně pokládat především knihy uveřejňované za tzv. první republiky a za tzv. protektorátu (opět v Plzni, kde také jinde!). Skoro dobrodružný osud měl český překlad „knihy o Plzni“ Dům temných džbánů z pera rakouské, leč ex-plzeňské literátky Gertrud Fusseneggerové. Některé jiné knížky neprávem ušly kritické pozornosti (zvláště jímavé šumavské rapsodie Pavla Hubeného) a pohříchu někdy nezakotvily v čtenářském povědomí, ačkoli celkově vzato nejednou patřily k tomu nejlepšímu, co v daném regionu před lety vyšlo nebo co se týkalo jeho literární kultury.

Nepředkládáme nekritické čili neobjektivní chvalozpěvy na tato zejména pro potěšení i poučení vybraná díla, nepředstavující víc než poutavý vzorek regionální literární produkce. Nemáme v úmyslu tyto tituly zahrnovat převážně lacinými nebo pomýlenými superlativy a zaslepeně tvrdit, že to či ono dílo je geniálnější než geniální. Nicméně platí, že všechny takto v našem výběru zčásti „reanimované“ knížky jsou v té či oné míře skutečně (nepřeme se, zda právem nebo neprávem) už pozapomenuté, ne-li dokonce skoro hříšně zapomenuté. Pořád a pokaždé však jsou tyto knižní tituly i ze značného (někdy téměř stoletého i ještě většího) časového odstupu nepochybně zajímavé: nejen po stránce stylové a jazykové, ale i tematické nebo žánrové. A jsou-li zajímavé, nemělo by jim potom hrozit ani zapomnění, ani pozapomnění.

Vladimír Novotný

Za hvězdou mořeplavce Behaima

Nad pojmenováním této nepravidelné „plží“ rubriky se vznášelo několik podnětných otazníků. Mohla se jmenovat bez okolků Zapomenuté knihy, neplatí však, že opomíjené tituly bývají zapomenuty jednou provždy čili nadobro, proč se slušelo a patřilo zvolit slova mírnější. Také se nabízel nemálo tajuplný a mnoho-slibný název Poklad z půdy, jenže... Nemůžeme se zapřísahat, že každá knížka v této rubrice představuje učiněný literární poklad, spíše jde o vzpomínku na minulé či předminulé literární časy – a půda? Nemá každý na půdě knihy nebo knihovnu, dokonce se leckdo netěší ani z vlastnictví půdy. Nebo má zapovězeno odnášet na půdu pozapomenutou beletrii. A rubrika Z nejzazšího regálu? Tam se už skoro nic nedohledá. Takže se lze přiklonit k názvu Pozapomenuté knihy. Tím je neurazíme.

Do jaké míry je ta či ona kniha pozapomenutá, to je otázka a dokonce i věc názoru, pokud však o ní v dané rubrice budeme psát, potom na základě přání, aby nebyla zapomenutá. Což už se možná beztak vícekrát přihodilo. Kým tedy začít? Knihou západočeského autora (pokaždé totiž půjde o spisovatele západočeské), kterého už jen málokdo zná nebo pamatuje: Karla Fleissiga (1912 až 1976). Nějaký čas též ředitele plzeňské městské knihovny. Tento rodák ze Sulkova u Plzně začínal jako lyrik, zejména po své padesátce však předsedlal na prózu a jeho doménou se stala problematika historická. Nejčastěji beletristicky zpracovával „rušné plzeňské děje“ v 16. a 17. století. Za připomínku stojí mj. povídka Žoldněřské intermezzo, přibližující dramatické okolnosti dobytí Plzně za třicetileté války.

Jak už to tak bývá, z odstupů let se ukazuje, že vrcholnou Fleissigovou literární prací je román, v němž o minulosti Plzně shodou okolností nepadne jediné slůvko. Obecně vzato pouhá, rámcová zmínka o „plzeňském kraji“. Navíc kráčí o neprávem zapomenutou či pozapomenutou prózu, kterou sice autor ještě dokončil, jenže vyšla až po jeho předčasném skonu. Máme na mysli autorův dobrodružný a zároveň

historický román *Za hvězdou mořeplavce Behaima*, jenž byl vydán roku 1977 (čili před dlouhými sedmačtyřiceti lety) v Západočeském nakladatelství v úctyhodném nákladu 12 tisíc výtisků. Vskutku tudíž nešlo o žádnou nízkonákladovou publikaci, charakterizující naši knižní čtečkovou nečtoucí přítomnost. Poměry „za Husáka“ tu vyvstávají jen v některých formulacích v pisatelově doslovu.

Sám Karel Fleissig měl i v sedmdesátých letech pravdu pravdoucí, když konstatoval, že „drtivá většina našeho národa“ až na pár odborníků neví zhola nic o kosmografu či astronomovi Martinu Behaimovi, jenž pravděpodobně žil v letech 1459 až 1507 a jehož rod údajně pocházel z českých zemí, z onoho „plzeňského kraje“. Platí, že Behaim, Beham, Behem nebo i Pehem znamenalo ve staré němčině totéž co posléze Böhme, tj. Čech. To však šlo o rodinnou legendu, jelikož tento budoucí mořeplavec vyrostl v Norimberku (nepěkně píše Fleissig o tamních dámách, velice nepěkně!), žil v Antverpách, potom se ale nadosmrti usadil v portugalském království a nějaký čas patřil k důvěrníkům nebo oblíbencům tehdejšího panovníka. Především se však co velitel královské karavely podílel na zámořských plavbách do Afriky a v Zaire mu (na spisovatelovo přání) učarovala černošská kráska, žijící podle jeho představ v idylické pokojné a mírumilovné říši. Později ho načas zajali angličtí, rozuměj nikoli skotští piráti. Stal se aristokratem, vynálezcem i dobrodruhem. Žil od počátku naplno, jenže zemřel v bídě. K věčnému spánku ho posléze milostivě uložili v lisabonském dominikánském kostele.

Ačkoli spisovatelův román vznikl ponejvíce na začátku posrpnového desetiletí, svým zaměřením plus volbou stylové roviny se přičleňuje spíše k české historické próze šedesátých let (zčásti i ze sklonku let padesátých), která v té době prožívala velký rozvoj. Stačí připomenout aspoň několik tvůrců z různých generací: Oldřich Daněk, Václav Kaplický, Vladimír Körner, Karel Michal, Vladimír Neff, Jiří Šotola. Arci rovněž mnozí další, kteří ztělesňovali pohled na dávné i nedávné dějiny z netendenčního a nemálo nonkon-

formního pohledu. Na rozdíl od nich se Fleissig obrátil od plzeňských historií ke vzdálenějším evropským dějinám a přesvědčivě vylíčil (též očima „každodennosti“), co tehdy Evropou hýbalo a co pro ni bylo nejdůležitější. Totiž kontinentální obchod a počínající kolonizační politika, z Čech nic.

Plzeňský prozaik zvolil do určité míry mozaikovou metodu: úvahy o tehdejším stavu západoevropské civilizace (včetně blížícího se renesančního vědeckého poznání) pospojoval se sérií zčásti výpravných, zčásti „zástupových“, divadelně koncipovaných výjevů, jejichž prostřednictvím zpodoboval v souladu s intencemi historického vypravování někdejší mravy a panující způsoby. Jak se kniha uzavírá, ačci neprozradíme, jak truchlivě i vědoucně však začíná, prozradit můžeme i coby důkaz, že historickou prózu o pozdních středověkých časech sepisoval bývalý lyrický básník: „Lidé přicházeli i odcházeli, staré hroby se propadaly a zarůstaly, nové se rodily s čerstvě navršenou zemí, na hřbitovech přibývalo svěžích křížů, zatímco vetché se kácely a rozpadaly. V herbercích a krčmách táhla vlhkost, za večerů a nocí se tam po stěnách a stropech potácely pitvorné stíny, z konvic si nalévaly víno, metaly vrhcáby a vyhledávaly kratochvíle i v hněvu, hádkách a rvačkách.“ Kdo by potom nezatoužil stát se mořeplavcem!

Malý plzeňský dekameron

...a trochu pitaval. Takhle nazval a uvedenou součást názvu zmiňující se o pitavalu jako o čtenářsky nepochybně přitažlivém žánru k titulu knihy připojil věhlasný plzeňský archivarius Ivan Martinovský (1937–2015). Pozoruhodné je, že tento rodák z Úval u Prahy byl původním vzděláním chemik, nějaký čas se dokonce v severních Čechách živil jako technolog barviv, posléze však u něho jednoznačně převážil zájem o historii a pětadvacet let se činně podílel na archivním bádání. Zpočátku v Ústí nad Labem, posléze v staroslavné Plzni, v níž se posléze stal i ředitelem Archivu města Plzeň, leč bádal i po odchodu na odpočinek. Ačkoli se nejsoustavněji zabýval českými dějinami pozdního středověku a regionální historií severních a západních končin naší vlasti, vynikající jsou rovněž jeho faktografické a editorské publikace týkající se díla a zejména života spisovatele Karla Klostermana, erbovní postavy západočeské (zčásti také jihočeské) regionální literární kultury. Za badatelovo erbovní dílo můžeme nejspíše považovat Dějiny Plzně v datech (2004), které před dvěma desetiletími edičně připravil i s dalšími spolupracovníky.

Třebaže si jméno Ivana Martinovského zpravidla spojujeme zejména s renomovanou ročenkou Minulostí Západočeského kraje, kterou po léta redigoval, můžeme při zpětném ohlédnutí a po následujícím shrnutí jeho odkazu učinit i nepomyslný úkrok stranou – totiž k jeho dosti ojedinělé, nicméně nesporně nikoli nezajímavé beletristické práci. Máme na mysli právě knížku Malý plzeňský dekameron, kterou v roce 2000 uznávaný archivní badatel nevydal v Plzni, nýbrž v Ústí nad Labem, v němž předtím dlouho působil. Autorova publikace tam vyšla v nakladatelství Albis international v poměrně vysokém tisícovém nákladu, přičemž vytištěna byla ve zcela jiném regionu, překvapivě ve východočeském Novém Městě nad Metují. Rozhodně bychom neměli opomenout ani skutečnost, že zmíněný ústecký „Dekameron“ Ivana Martinovského subtilně, příkladně nápaditě, především však nekonvenčně

(ve srovnání s malůvkami běžnými v historické beletrii) ilustrovala významná výtvarná umělkyně a básnířka s přislovecnou boží jiskrou Květa Monhartová. Mírně nostalgicky připomeňme, že vydání tehdy podpořila Nadace 700 let města Plzně.

O jaký dekameron a o jaký pitaval však v tomto případě jde, to napoví již zvolený podtitul uvedené publikace, v němž se praví, že v dané knize kráčí o „veselé i vážné čtení s historickými náměty“. Dále se v jednom z knižních paratextů konstatuje, že tyto autorovy povídky „jsou převážně milostného nebo i erotickeho charakteru“ a kromě toho „všechny mají oporu v plzeňských či mimoplzeňských archivních dokumentech“. Z toho zjevně vyplývá (a při četbě se to potvrzuje), že Martinovský coby autor historických vyprávění se cílevědomě orientuje nikoli na jiráskovskou, nýbrž na wintrovskou tradici české historické prózy. Zde: rozverně laděné historické povídky. Skutečně vychází z archivního materiálu a ten se coby vypravěč temperamentně snaží oživovat, zpřítomňovat, dramatizovat. Stejně jako u Zikmunda Wintra jsou středobodem mnoha jeho příběhů nejrůznější kriminální přečiny a jejich soudní taková či onaká dohra. Nemusí však zdaleka pokaždé dojít na hrdelní právo: opravdu jsou tady jednotlivé zápletky způsobené především vášněmi a svízeli erotickými. A ty jsou nejenom nekonečné, ale i nadčasové. Kdo by to ostatně měl vědět líp než zkušený archivarius!

Není ovšem dekameron jako dekameron, a jde-li v tomto případě pouze o dekameron „malý“, potom není vůbec divu, že dávných historických rozmarností v knize nenapočítáme rovnou stovku, jenže všehovšudy jedenáct. Řekli jsme, že se Ivan Martinovský dlouhodobě zabýval pozdním středověkem v Čechách a najmě v Plzni, pročez čtenáře nepřekvapí, že převážná část povídek se odehrává mezi roky 1480 a 1645. A že se všecičko děje v katolické Plzni, ať nejprve za Jagellonců nebo posléze v průběhu války třicetileté. Nebo že si vypravěč počíná v duchu uměřeně košilaté a náležitě (občas i škodolibě) žertovné renesanční rozprávky. A že tehdejší české (plzeňské) všední dny ponejvíce nepro-

bíhaly v souzvuku s Wintrovými nejednou pochmurnými příběhy a zde mají především pobavit, ačkoli též krev v nich teče a popravovat se popravuje. Boccaccio by určitě spokojeně pokyvoval hlavou, když by se dočítal o milenci mazaně přestrojeném za zbožnou vdovu nebo o přsmutném posledním pomilování v plzeňské šatlavě. Nebo o tom, jak v Plzni kvetlo vydírání, donášení a uplácení. Jako kdekoli jinde.

Nelze popřít, že vypravěčství Ivana Martinovského je dílem zasvěcené, dílem nepochybně roztomilé. Najednou však píšící archivář v knize opustil živnou půdu 16. a 17. století a zároveň i osvědčený půdorys renesanční povídky. Závěrečné tři texty jsou lokalizovány do jiných časů a představují spíše črtu nebo dokonce cosi jako historický fejeton. V odborněji laděném vyprávění o osudu Jana Koziny už pranic milostného nebo erotického nenajdeme ani s lucerňičkou (kdyby autor tento text z knihy vypustil, dobře by učinil) a v poslední povídce o návštěvě habsburského arcivévody v Plzni roku 1912 je po milostnostech rovněž veta. O to víc se Martinovský „vyřádl“ v příběhu „vraždy v Pekle“, k němuž došlo v roce 1826. To už byla Plzeň v lecčems jiná než za renesančních časů: nevěstince a chudinské čtvrti zůstaly, přibyla kasárna a městská policie. Zatím ani pivovar, ani Škodovka. Sečteno a zváženo: knížka je pozapomenutá neprávem, je to zbrusu zábavné historické čtení. A trochu pitaval.

Ivan a Oliva

Označení „pozapomenuté“ může být někdy až přespříliš laskavé a mnohem věrohodnější bývá mluvit o knihách bezútěšně zapomenutých. Jenže i titul dávno již zmizelý v propadlišti knižní kultury může být něčím zajímavý a nepřímo zrcadlí někdejší dobovou literárněkulturní situaci. Koneckonců i téměř neznámý autor nepochybně svého času reprezentoval západočeské literární dění, byť jistěže nemusel náležet k uznávaným veličinám. O to víc si přesto zaslouží připomenutí, třebaže leckdy jde o pouhou kuriozitu. Občas se však i opomíjený literát dočká uznání coby „charismatický básník“.

Tentokrát máme na mysli pozapomenutého i zapomenutého Miloslava Matase, jehož životní osudy je záhodno si zrekapitulovat, poněvadž ani ve Viktorových Kapitolách o literární Plzni, ani v Jiráskových Dějinách literatury v západních Čechách se o tvůrci nedovíme skoro nic. Navíc Viktora nesprávně uvádí jako rok Matasova úmrtí letopočet 1969, zatímco Jirásek správně rok 1973. Autor se sice narodil roku 1909 v Českých Budějovicích, od šesti let však vyrůstal v Plzni (krátce dlel i v Radnicích u Plzně), kde maturoval a po studiu na pražských právech se v ní nadlouho usadil jako zaměstnanec městského notářství. Stejně jako například Josef Skupa a Josef Koenigsmark byl posléze i on nacisty uvězněn a konec války ho zastihl v Terezíně v táboře pro mužské partnery z tzv. smíšených manželství (jeho choť byla židovské národnosti). Svou básnickou prvotinu přitom Miloslav Matas vydal v Plzni již jako osmnáctiletý, tamtéž pak v pětatřiceti uveřejnil i svou poslední knížku: prózu Ivan a Oliva.

Po květnu 1945 se píšící právník kupodivu nevrátil do západočeské metropole, nýbrž se rozhodl pro práci notáře v Chomutově. V roce 1954 byl však jako člen odbojové skupiny zatčen a odsouzen k jedenácti letům žaláře. Věznili ho i s Anastázem Opaskem a v Leopoldově prý potkával Gustáva Husáka. Po šesti rocích byl amnestován (žena se s ním mezitím rozvedla), nejprve působil v již zaniklé obci na Chomutovsku

a pak se na něj usmálo štěstí: stal se v létě 1964 kastelánem na zámku ve východočeských Častolovicích. Učni chladírenského oboru tam ubytovanými brutálně devastovaném. Co však stojí za zmínku: hned po propuštění se „charismatický“ Matas oženil s Olgou Moravcovou, bývalou ženou bratra legendárního rozvědčíka Františka Moravce, přičemž předtím, ještě v předvečer války, byl do Olgy (dívčím jménem Knolové) zamilován kluk z kutnohorského sousedství, budoucí klasik české poezie Jiří Orten. V Častolovicích je někdejší plzeňský poeta a prozaik také pochován.

Byl to zpočátku spíše básník, leč na konci své nedlouhé literární dráhy stále výrazněji přesedlával na prózu, vydal dvě povídkové sbírky a dva romány (Jirásek mylně uvádí jen „dvě prózy“) a jeho dílo se uzavírá připomínanou knihou Ivan a Oliva. Je to příběh tematicky a stylisticky dvojdomý, odehrává se zčásti v Praze a především v Plzni (kde vyšel v nakladatelství Emila Kosnara) a odcitujme tvrzení na záložce, že v próze je „vyličen také veselý život v malých plzeňských krčmičkách, bez nichž by byl neúplný obraz města světoznámého piva“. Není ostatně divu, že v Ivanu a Olivě dojde rovněž na více než čtyřstránkové vyličení exkurze v plzeňském Měšťanském pivovaru, při níž vlídný a sdílný vrchní sládek velepodrobně referuje o technickém postupu při výrobě Prazdroje.

Zároveň autor při jiné příležitosti poněkud škodolibě charakterizuje obyvatele města, s nímž se ovšemže cítí spřízněn: „Plzeňáci jsou ve skutečnosti velmi nespolečenští lidé, třeba jich jsou plné kavárny, restaurace a výčepy. Tam všude je nesdružuje nic jiného než čtyři stěny pod jednou střechou, neboť sedí zase jen v těch malých skupinkách, které mají denně totéž složení, a uzavírají se proti novým členům. Dva lidé, kteří se neznají, sedí u jednoho stolu po celý večer, aniž na sebe promluví. A osamocence, který by si přisedl ke stolu s větší společností, si ta vůbec nepovšimne. Výjimky z tohoto pravidla jsou v Plzni vzácné.“ Svého hrdinu Ivana pak autor ubytovává v malém domku v ulici U Měšťanského pivovaru, který se stává středobodem vlastního vyprávění.

Jde o titul vydaný za tzv. protektorátu, takže veškeré časové reálie jsou zapovězené a můžeme se pouze domnívat, že ve vlastním příběhu jde o určitou ozvěnu meziválečného dvacetiletí. Ivanovy příhody jsou značně přitažené za vlasy, Matas mu přisoudil i „ponižující roli poslušného milence“, ženské postavy se dělí na andělské (byť s kormutlivou historií: například Oliva je dítětem narozeným z mrtvé matky) a na mravně zhýralé, ačkoli přemajetné. Kompoziční a časové skoky jsou v autorově podání pohříchu až přebujelé a jen krůček chybí, abychom prózu přičlenili do odnože tzv. červené knihovny. Těžištěm knihy je však něco jiného: žádoucí a nemálo loajální „mravní i tělesná záchrana“ titulní mužské postavy.

Hrozí totiž, že se inženýr chemie Ivan Navara stane hanebným zrádcem. Podepsal v cizině smlouvu s ďáblem, že spáchá bezcharakterní zločin na vlastním národě a že za vydatný jidášský groš prozradí zámořskému koncernu tajemství výroby plzeňského piva. Proto se Ivan prokopává do slují plzeňského pivovaru, nakonec ale vše dopadne šťastně: kladné postavy uzavřou sňatek a zákeřná zámořská velmoc ostudně ostrouhá. Tou ovšem nemůže být míněno nic jiného než Spojené státy, které byly v roce 1944 ve válečném stavu s nacistickým Německem a které si údajně přály i Plzni zasadit ránu nejkrutější, totiž tajemství Prazdroje se týkající. Nedivme se, že protektorátní cenzura vydání této „aktuální“ knihy okamžitě schválila!

Špachtle a paleta úsměvná

Kéž by kniha, o níž bude řeč, nebyla ani zapomenutá, ani pozapomenutá, jenže který knižní titul není padesát osm let po prvním (v tomto případě též posledním) vydání do značné míry zapomenut? Vyzvednutí z propasti zapomnění si ale zaslouží i její autor, i když nešlo o žádného kovaného spisovatele, básníka nebo dramatika, zato o půvabně a poutavě píšícího archeologa a kunsthistorika. Navíc o člověka, který patří k vrcholným, leč také zapomínaným osobnostem západočeské vědy a kultury. Povězme si proto nejprve pár slov o pohnutých životních osudech univ. prof. Jindřicha Čadíka (1891–1979), který má od října 2012 na plzeňském Ústředním hřbitově po zásluze čestný hrob.

Narodil se ve Stračově ve východních Čechách, jenž bývá spojován s Pardubicemi, leží však v okrese královéhradeckém. Věhlasného rodáka si v obci neváží, neboť se hlásí jen k matematikovi Eduardu Čechovi, zakladateli kohomologie. Měli by se hanbit, neboť Jindřich Čadík vystudoval filosofickou fakultu UK, specializoval se na archeologii, přednášel na univerzitě – a od roku 1917 se usadil v Plzni, kde se záhy stal agilním ředitelem Západočeského umělecko-průmyslového muzea a především reprezentativní personou města. Politicky měl blízko k tzv. lidovcům, za okupace i k odboji, na podzim 1944 byl zatčen gestapem a odsouzen k trestu smrti, ušel však popravě o pomyslný vlásek. Okupační úřady už začaly jeho choti vyplácet vdovský důchod. Načež v roce 1951 šedesátiletého plzeňského vědce odsoudili jako hlavu „plzeňské předúnorové nekomunistické elity“ kvůli údajné velezradě a údajné špionáži na doživotí. A „ztrestali“ i jeho rodinu.

Zatímco tuzemští estébáci a soudci se srdnatě starali o kariéru svých robátek, díky prezidentským amnestiím byl „záškodníkovi“ Čadíkovi nakonec snížen trest nejprve na pětadvacet let odnětí svobody a poté na třináct, ačkoli se nedopustil ani velezrady, ani špionáže. Nakonec ho podmíněčně propustili již v srpnu 1959, ovšem se zcela podlomeným zdravím.

Částečné soudní rehabilitace se dočkal až v roce 1968, ale k muzeu, o jehož věhlas se zasloužil, se v Plzni nesměl ani přiblížit a nepřicházelo v úvahu, aby obnovil své proslulé přednášky. Přitom šlo nejen o renomovaného archeologa, ale též o kunsthistorika, který zpracoval umělecký odkaz Huga Boettingera, Antonína Němejce i Viktora Strettiho. V nebožtíkově pozůstalosti zůstaly nevydány studie o Václavu Brožíkovi a Alfonsu Muchovi. Zcela zapomenuta byla i jeho raná práce s poetickým názvem *O čarované moci mrtvé hlavy* (1923).

Zázraky se přesto občas přiházejí a za takový zázrak se dá považovat skutečnost, že v milostivějším roce 1966 vydalo Západočeské nakladatelství „nevědeckou“ Čadíkovu vzpomínkovou knihu *Špachtle a paleta úsměvná*. Vyšla bez sebemenší záložky, bez redakčního přípisu, zato s autorovou předmluvou, v níž doznává, že jeho práce „až dosud byla vždy jen akademická a nezabíhala do revírů takto beletristických“, ovšem „na sklonku svých dnů, když můj večer se již tolik nachýlil a očím již mnoho světla nezbývá, odhodlávám se i k takovému pokusu“. Poté Jindřich Čadík podotýká, že „jsou to jen střepiny osleplého zrcadla mého života, v nichž čaromocí lidské paměti utkvěly fragmenty dějů a vybledlé stopy lidí, jak je osud sunul okolo mne“. Stojí za zmínku, že kniha je charakterizována jako „čtyřicet povídek a zajímavostí o umělcích“, někdy spjatých i s Plzní. Nelze však nepodotknout, že tato „roztomilá kniha“ vznikala po propuštění stárnoucího milovníka umění z krušného gottwaldovského a postgottwaldovského kriminálu.

Vskutku to jsou „povídky a zajímavosti o umělcích“, arcíže o tvůrcích ze starších nebo dávných časů, které Čadík pro přehlednost neseřadil v chronologickém, nýbrž v abecedním pořadí, tudíž není divu, že začal Mikulášem Alšem a Františkem Bílkem (nepočítáme-li vstupní úvahu o abstraktních malůvkách v lidové tvorbě). Posléze došlo například na Vojtěcha Hynaise, Ludvíka Kubu, Václava Levého, Maxmiliána Pirnera nebo na Václava Radimského. Ale například i na barokního mistra Petra Brandla a na jeho metafyzické „nanebevzetí“ z Vysokého Mýta. Vesměs jde dílem

o beletristicky koncipované portréty tvůrců, dílem o zajímavé epizody z jejich životní dráhy. Především jsou však napsány natolik živě a s natolik výraznou literární kulturou, že se jim mohl rovnat jen málokterý zápa- dočeský literát let šedesátých. Dozajista s výjimkou rovněž vězněného (bohudík jen krátce) a po roce 1948 proskribovaného spisovatele Miloslava Nohejla.

Všem se ale člověk ani tvůrce nikdy nezavděčí. Na internetu lze natrefit na „hodnocení“ nejmenované „knihovnice Věry“, které se „Špachtle“ evidentně nezamlouvala. Vytýká tomuto badatelově titulu „jazykovou přebujelost a zbytečná neobvyklá cizí slova“ a že „celkově je tam pramálo humoru“. Načež vynese verdikt: prý jde „spíše jen o intelektuálské vyprávění pro úzkou cílovou skupinu“. Jsme přesvědčeni, že přísná knihovnice nemá pravdu. Vždyť to jsou nejen půvabné, ale vpravdě i úsměvné a naprosto neintelektuálské vzpomínky, o nichž platí víceméně totéž, co bylo řečeno o Langrových Malířských povídkách: že totiž „zdánlivá prostota a slovní průzračnost je tu vykoupe- na cizelérskou prací o hutnosti příběhu, o přesnosti výrazu a o trefnosti každého slova“. Proto také přijímáme s čtenářským porozuměním, co si Jindřich Čadík ve své neprávem pozapomenuté knize upřímně přál: pokaždé sáhnout po literární paletě jakoby s povzde- chem a podle možnosti vždy toto citlivé a zasvěcené vyprávění ukončit úsměvem.

Světla

Pátráme-li pro čtenářské potěšení po nejruznějších, jistěže pokaždé pozoruhodných čili hodných pozoru pozapomenutých knihách západočeské provenience, nepochybně nemusí ve všech případech jít o publikace plzeňských autorů nebo o tituly vydané v Plzni. Do onoho teritoria dozajista patří i Klatovsko a dané město bývá zpravidla spojováno i s literární tvorbou Josefa Haise Týneckého (1885 až 1964). Tento klatovský rodák vyrůstal v Týnci u Klatov, proto si později zvolil literární přídomek Týnecký, několik let však strávil i v Plzni, v níž studoval (ač nedostudoval) a nějaký čas se živil jako pomocník v místním knihkupectví. Tehdy také začal psát a víme, že debutoval verši v populárním časopise Šumavan, vydávaném v Klatovech, přispíval ovšem jako student rovněž do Plzeňských listů.

Životní dráha Haise Týneckého se poté odehrávala v Praze, s níž je spojena i jeho dráha literární. Psal a vydával celé půlstoletí, některé autorovy prózy pak vyšly i posmrtně a sluší se je připomenout: romány Dům vysloužilců (1976) a Janovické vojny (1987). Oprávněně můžeme tohoto spisovatele označit za jednoho z našich nejpilnějších a nejplodnějších literátů 20. století (je též tvůrcem dlouhé řady dramát a knih pro děti a mládež), zároveň však nezbyvá než připustit, že převážná většina jeho díla skončila v propasti zapomnění: některá dozajista neprávem. Paradoxně nakonec bývá Týnecký charakterizován jako příslovečný „autor jedné knihy“, přičemž jde o delší povídku Batalion (z roku 1922), která si získala značnou popularitu díky úspěšné prvorepublikové filmové adaptaci.

Všeobecně bývá tento klatovský rodák považován za spisovatele, který „navazoval na tradici lidové beletrie“, což je tuze nevyzpytatelné: vždyť zejména některé rané prózy Haise Týneckého jsou příkladnou ukázkou jednou naturalistického (mj. Upír, román o Plzni, taktéž Katakomy, román o Klatovech), podruhé dobového expresionistického vyprávění. K výraznému obratu v takto koncipované tvorbě došlo u autora počínaje třicátými lety minulého věku, kdy postupně vytvořil

cyklus společensky temperovaných rodinných kronik z rodného kraje. Nejednou v nich vycházel i ze vzpomínek svých příbuzných a taktéž z kulturních a historických tradic klatovského regionu. Obvykle se zdůrazňuje, že na počátku tohoto románového pásma figuruje dvousvazkové vyprávění Mezi horami a lesy (z roku 1935), v němž se prozaik zaměřil na vzpomínkové vyličení svého dětství stráveného u prarodičů v Týnci.

Na tomto retrospektivním cyklu pracoval Hais Týnecký již coby zkušený literát plných čtrnáct let a uzavřel ho až v roce 1949 strastiplným románem Cesta, pojednávajícím o svízelných osudech jeho vlastní máti. Souběžně s těmito svézivotopisně koncipovanými knihami se však (ač stále zůstával věrný příběhům z rodného kraje) zaměřil rovněž na životní příběhy proslulých českých literárních tvůrců, pokud byly spjaty s končinami, které důvěrně znal. Za protektorátu (tenkrát ovšem mohl publikovat pouze do heydrichiády) vydal například dvoudílnou fresku vyprávějící o studentských letech budoucího klasika Jaroslava Vrchlického (Zvony, 1940). Ještě předtím však dokončil své zřejmě nejvýznamnější a umělecky nejvytříbenější dílo, dvousvazkový společenský román Světla, poprvé uveřejněný v osudném roce 1938. Patří se ocenit, že tento román byl roku 1982 záslužně reeditován v nakladatelství Melantrich.

Ačkoli mají Světla mnohem širší tematický i žánrový záběr, jeho středobodem je vyprávění o našem prvním sociálním lyrikovi 19. století, spolu s Nerudou, Světlou, Hálkem či Arbesem příslušníkovi „družiny májové“ Rudolfu Mayerovi (1837–1865), rodákovi ze samoty Nová Hospoda u Skránčic u Klatov (též se uvádí: u Plánice). Ačkoli Mayer získal doktorát práv na pražské univerzitě a těšil se nemalému uznání v kruzích tuzemských národních buditelů, zakrátko podlehl nevyléčitelné rodinné chorobě: osudnými se mu staly souchotiny. Kvůli nim neměl šťastný ani osobní život a právě linie pojednávající o nedokonaném svazku dvou spřízněných duší či srdci se stává postromantickou, pesimisticky laděnou osou autorova románu. Nebohý básník a doktor práv skončil v Loučimi, kde je

pohřben na starém hřbitůvku u kostela; nad jeho rakví tehdy vášnivě a vzletně promluvil jiný ctěný vlastenecký spisovatel, z dnešního pohledu nejspíše nedoceněný Alois Vojtěch Šmilovský.

Román Haise Týneckého však nezůstává pouze u životapříběhu Mayerova: jeho autor se snaží o co nejpřesvědčivější výpověď jednak o životě na Klatovsku a Plánicku (ale také Nepomucku a Sušicku), zejména o tehdejších kulturně vlasteneckých snahách, jednak o poměrech v Praze, které líčí spíše jako nekonečný morytát bídy a neporozumění. A nejen to: mnozí pražští buditelé podle Týneckého ke své škodě nejeví větší zájem o vlastenecké dění na českém venkově. V románu figuruje celá plejáda tuzemského kulturního a literárního života v předvečer rakousko–pruské války 1866 počínaje Františkem Palackým a konče například páterem Václavem Bendlem, „věrným, oddaným přítelem Boženy Němcové“. Zároveň prozaik kreslí rozvíjející se českou společnost v neustálém sváru a střetu se zpupným živlem německým, což v době prvního vydání knihy (ve zmíněném roce 1938) vyznívalo i jako obrana samostatnosti republiky.

Spisovatelova Světla můžeme charakterizovat též jako příkladný a živě čtivý historický román, zjevně pokračující v jiráskovské vypravěčské tradici (především kroniky U nás), nicméně příznivě ovlivněný autorovou literární zkušeností s naturalismem a expressionismem. Zdaleka v něm potom nejde pouze o „žánrový realismus“.

Kafkovské kontrapunktiky

Dvacet pět let nebo dokonce už dvacet šest, je to moc nebo málo? Dá se o knize vydané před takto dlouhou várkou roků oprávněně mluvit jako o pozapomenuté? Podotkněme na začátek, že titul, o němž vzápětí pojednáme, byl vydán v plzeňském dávnověku. To ještě nevycházela literární měsíčník Plž – a občasník Pěší zóna? Ten vesměs ani zpočátku, v milostivějších letech, leč ani v předvečer svého zániku nevěnoval skoro žádnou pozornost textům novějších plzeňských literátů: náhodné výjimky pouze potvrzovaly toto nelichotivé pravidlo. Po letech pauzování se sice připravovala jakási veskrze „plzeňská“ Pěší zóna, zůstalo však u chvályhodných úmyslů a nepřispěchal ani samozvaný kouzelník, který by takové plzeňštější číslo občasníku vyčaroval.

Leč k věci. Možná trochu přeháníme, když určitou knihu považujeme už za pozapomenutou, možná však vůbec nepřeháníme, když ji pokládáme za želbohu zcela zapomenutou, třebaže přišla na svět všehovšudy před čtvrtstoletím: totiž druhou prozaickou knížku úctyhodného loňského jubilanta Karla Pexidra s názvem Kafkovské kontrapunktiky. Když jeho „Kontrapunktiky“ spatřily světlo světa, táhla spisovateli teprve sedmdesátka, v literárním světě však ještě nebyl na rozhraní tisíciletí výrazněji zakotven. Zdůrazněme, že autorova vzpomínková próza Vícov náleží k ryzím skvostům tehdejšího západočeského písemnictví. Co se však docela nedávno nepříhodilo: když Knihovna města Plzně uspořádala v říjnu 2024 u příležitosti stého výročí úmrtí evropského klasika Franze Kafky literární večer, shodou okolností nazvaný právě Kafkovské kontrapunktiky, dostavil se na něj rovněž Karel Pexidr i se svou stejnojmennou knížkou. Kafka by asi zíral!

Uvedená prozaická publikace vyšla v roce 2000, v copyrightu však u „textu“ figuruje dokonce vročení 1999. Vydalo ji nakladatelství Perseus publishing v dávno již zaniklé, tehdy však agilní Edici původní české tvorby Pramen jako její svazek v pořadí třetí. Připomeňme, že nakladatelství Perseus tenkrát vydávalo knihy Františka Spurného a Jaroslava Štrunce,

také však v něm vyšel vrcholný básnický výtvar Roman Knížete, jeho erbovní sbírka Fantasia suite. Napsaná ovšem mnohem dřív. Nuže, na zadním přebalu Pexidrovy knihy se uvádí, že jde o „soubor próz“, není jich však víc než kvarteto. A stojí za to rekapitulovat, jak je tato čtveřice v paratextu charakterizována: říká se v něm, že jejím smyslem není „fikce příběhů, nýbrž poodhalení roušky nad těmi oblastmi psychiky, které se v konvenčním životě obvykle přecházejí mlčením, ale které přesto mohou hrát v životě a v sebezpytujících pohledech lidského individua významnou, ne-li určující roli“. Sic.

Žádná ze čtyř spisovatelových próz není datována, takže se po jejich přečtení může natotata nastolit závažná, ne-li víceméně určující otázka: kdy tyto delší povídky nebo kratší novely byly napsány? Byť se v jedné z nich mihne zmínka o počítači, to se však dá chápat i jako letmá autorská aktualizace staršího líčení. Jde o to, že styl či způsob Pexidrova vyprávění je natolik kafkovský, případně natolik kafkující, až jsme v pokušení tvrdit, že alespoň některé tyto „příběhy“ teoreticky mohly vzniknout dokonce už v šedesátých letech, kdy se v české próze takto psalo, v kinematografii takto filmovalo a nejenom v absurdním divadle takto hrálo. Koneckonců proč ne? Připouštíme ovšem bez váhání, že je autor mohl sepsat i podstatně později: kafkovské vnímání světa bylo přece symptomatické (byť se žádné kafkovské kontrapunktivity v té době nevydávaly) i za obludných časů normalizačních a v pozměněné podobě vydatně přežívalo i v posledním desetiletí minulého věku.

Citovaná charakteristika spisovatelových próz však s největší pravděpodobností není ani příliš přesvědčivá, ale není ani náležitě výstižná. V „Kontrapunktech“ celkově vzato nejde o banální poodhalování nějakých roušek nebo o neméně banální sebezpytující pohled lidského individua: to by koneckonců nebylo nikterak kafkovské. Mnohem důrazněji bychom mohli tvrdit, že to je příznačná ukázka literární absurdity v patřičně sofistickovaném podání. Nikoli náhodou mají tyto kontrapunktivity občas charakter nikoli „fantastického“ (jak se píše na přebalu), nýbrž fantaskního a ještě více

ireálního snu, který skoro pokaždé přechází do záludné a zákeřné fantasmagorické polohy. Právě v ní se Karel Pexidr nejednou přiklání k surreálním, ne-li surrealistickým motivům, zvláště když jeho postavy oprávněně vnímají svět jako beznadějně choromyslný a právě ony si takto náležitě choromyslně počínají a takto o světě a životě rozjímají. Rozuměj absurdně o absurdnu.

Víceméně všichni spisovatelovi protagonisté se ovšem při četbě mohou jevit jako příslovečné „postavy k podpírání“, poněvadž si nevědí rady s nekonečným kafkovstvím kafkovského světa, jemuž jsou vydáni na pospas a jemuž mohou toliko bezradně přihlížet. V jedné z autorových próz se kupříkladu žádá, aby každý jedinec předložil „výpis z knihy života“ nebo se aspoň poctivě pídil, kde může být daný výpis úředně uložen nebo ukryván, pokud vůbec už začal být pořizován. S určitou nadsázkou řečeno pak kvarteto Pexidrových vyprávění může být interpretováno jako svého druhu „výpis“ z průběhu života, ovšem života kafkovského v kafkovských reáliích a v kafkovském čase. Zmíněné titulní kontrapunkty sice zpravidla předkládají jen situaci jednoho individua, mají však zjevnou nadčasovou platnost. Sečteno a zváženo: výtečná kafkovská knížka, pohříchu neprávem pozapomenutá. Rozhodně však nečtěme ty nesmyslně bílé stránky či zbytečné vakáty na jejím konci.

Dům temných džbánů

Zdání někdy klame: jak můžeme za pozapomenutou označit knihu, kterou pro Knihovnu města Plzně vydalo renomované nakladatelství Miloslav Krist-ARTKRIST teprve před několika týdny? Nicméně můžeme, poněvadž se nabízí poměrně unikátní příležitost, jak v rámci jednoho plžího textu spojit minipojednání o knižní novince svého druhu s její dávnou literární genezí. Ta totiž není ani trochu přímočará jako u jiných prozaických výtvorů: k tomu, aby se stala recenzovanou novinkou, musela uvedená „pozapomenutá kniha“ projít několika fázemi rozličného zapomnění a i poněkud nevšední, skoro kuriózní po-zapomenutostí.

Začněme tedy od začátku: román plzeňské rodačky, pozdější uznávané rakouské prozaičky Gertrud Fusseneggerové s poetickým pojmenováním Dům temných džbánů (kdo by si přál, může si tuto budovu v zápa-dočeské metropoli vyhledat), byl poprvé vydán již v roce 1951 pod názvem Das Haus der dunklen Krüge. Autorka dětská léta strávila v Plzni, v ní také maturovala, jenže od roku 1930 žila trvale v Rakousku, studovala na univerzitě v Innsbrucku a především začala psát. Zároveň v té době obdivovala ideje věhlasného filosofa Oswalda Spenglera, patřícího ke kultovním myslitelům první poloviny 20. století: jeho slavná kniha Zánik Západu však tehdy v Masarykově Československu z politických důvodů nesměla vyjít. Po roce 1946 Fusseneggerová pilně publikovala, obdržela prestižní literární ceny, nakonec s velkým časovým odstupem sepsala i pokračování Domu temných džbánů, totiž další autobiografický román Bourdanins Kinder (Bourdaninovy děti), který vydala až v roce 2001. To již několikrát (prvně v šedesátých letech) opět zavítala do Plzně. Dožila se téměř biblického věku: skonala coby šestadevadesátiletá v březnu 2009 v Linci.

Knihy mají své osudy a kniha Dům temných džbánů měla v Čechách temný osud. V Rakousku byla ceněna a pokládána za autorčino vrcholné dílo, za její opus

magnum, ale v letech 1951 až 1989 vydání prózy v českých končinách nepřicházelo – opět z politických důvodů – vůbec v úvahu. Když však čas v listopadu 1989 příslověčně trhl oponou, zakrátko, nikoli náhodou právě v Plzni, vznikl český překlad tohoto rozsáhlého, více než čtyřsetstránkového „plzeňského“ románu. Jenže knihy mají opravdu své osudy a literární záhadologové a znalci knižní kultury si mohou snad donekonečna lámat hlavu, proč a z jakých příčin tento převod celá tři desetiletí ležel ladem, hrozila mu snad i ztráta, než se ho bohulibě ujaly západočeské kulturní instituce. O překlad se zasloužil básník a publicista František Fabian (1929–2002), který po roce 1989 působil jako ředitel Českého rozhlasu v Plzni. Nenašel se však žádný nakladatel, který by se vydání Domu temných džbánů ujal. Tudiž k truchlivému fenoménu knihy pozapomenuté přistoupil neméně truchlivý fenomén pozapomenutého překladu. Mezitím ovšem byla česky uveřejněna aspoň autorčina životopisná kniha Vladařky.

To vše už může být zčásti zapomenuto nebo zčásti pozapomenuto, poněvadž román Gertrud Fusseneggerové po předlouhých třiasedmdesáti letech konečně doputoval nejenom k českým, ale zejména k plzeňským čtenářům. Dokonce i se zasvěceným doslovem výrazné české spisovatelky Viktorie Hanišové, která se coby germanistka věnovala tvorbě rakouské prozaičky ve své doktorské disertaci. Shrnuje, že Fusseneggerová na románu intenzivně pracovala v prvních poválečných letech, situovala jej do posledních třiceti roků předminulého století a že jde o „rozmáchlou ságu o rodině Bourdaninů“. Načež ve zkratce děj románu převypráví a konstatuje, že tuto knihu „lze chápat i jako pokus autorky zrekonstruovat si pro sebe vlast v podobě, která ve skutečnosti navždy zanikla“. Je ovšem otázkou, zda pro ni či pro její rodiče vskutku ztělesňovala Plzeň zmíněnou „vlast“. Nepochybně však její (z českého pohledu) pozapomenutou knihu můžeme pokládat za variantu exulantského vyprávění (buť autorka nebyla vyhnána či vysídlena, pouze se do města své-

ho dětství a mládí dlouho nesměla vrátit), i když se odehrává v časově značně vzdálených dobách.

Není totiž vyloučeno, že se autorka rozhodla prostřednictvím rodinného retrospektivního vylíčení předložit odlišnou představu o morálce a mravnosti, než jaká se prosazovala v hektických poválečných časech. Stojí za zmínku, že již před více než sedmdesáti lety přichází Gertrud Fusseneggerová s tematikou ženiny oběti jako eticky povznášejícího životního gesta. V době komunistických i kapitalistických farizejských kodexů chování se snaží obhájit nadčasové měšťanské morální desatero, poznamenávající především jednání a chování tehdejších ženských postav. Takže i v rozporu se svými vlastními společenskými ideály, v nichž se zklamala, se přiklonila k tradičním etickým hodnotám, které byly po r. 1945 netoliko v městě s domem temných džbánů nepřičetně popírány a zavrhovány. Nebyla první: takto o „starých rodinách“ v naší literatuře 20. století psala Anna Maria Tilschová a rovněž Vladimír Neff se v padesátých letech rozhodl pro tematický návrat do měšťanského prostředí. Ovšem u Tilschové a Neffa pochopitelně jde o rodinné výjevy české, zatímco v románu Fusseneggerové přes české marginálie převažují plzeňské vrstvy německé a jejich svět.

Opomenuta by však neměla být jedna nakladatelská záhada: na s. 443 čtenář najde Ediční poznámku, díky níž si rád ujasní některá lokální a personální fakta: který dům se totiž v Plzni uvádí jako Dům temných džbánů, kde se nalézá dům Baltazara Bourdanina a kdo je skutečným předobrazem tohoto románového protagonisty. Poznámka je to pro poznání přímo drahocenná, kdo ji však sepsal?

Petro

O plzeňském rodákovi Jindřichu Zoderovi jsme již před dlouhou řádkou let v Plži psali, připomněli jsme tenkrát mimo jiné též jeho intenzivní divadelnické účinkování v západočeské metropoli v letech druhé světové války i jeho pozdější odchod do severoamerického exilu. Na biografické reálie jsme se zaměřili v první řadě, tudíž jsme pouze letmo zmínili Zoderovo nepřiliš dlouhé, leč inspirativní působení na Podkarpatské Rusi, tehdejší součásti Československé republiky (posléze víceméně vojenským zábohem a s polovynuceným Benešovým souhlasem připojené k Sovětskému svazu). Všechny autorovy knížky jsou z dnešního pohledu již pozapomenuté, ne-li veskrze zapomenuté, zvláště „pozapomenutá“ je však pravděpodobně jeho raná baladická kniha Petro s podkarpatoruskou tematikou. Vskutku jde o prozaickou baladu, ačkoli ji začínající prozaik s mladickou vervou označuje za román a své křestní jméno zde „omlazuje“ z Jindřicha na Jindru.

Tato dávná kniha nikoli Jindřicha, nýbrž Jindry Zodera nebyla vydána v Plzni a vytištěna namátkou v Blovicích jako další autorovy prozaické tituly, nýbrž v dávném březnu 1935 v podkarpatoruském (ač převážně maďarském) Užhorodě v generální komisi tamějšího knihkupectví Jaroslava Koláře. Ačkoli Zoder zdaleka nebyl první, kdo v Čechách psal o životě našich novopečených rusínských spoluobčanů, vzhledem k tomu, že jeho postavy hovoří rusínsky (byť autor dialogy omezil na nezbytné minimum), pokládal za potřebné připojit k textu též „vysvětlení foneticky psaných slov, užívaných obyvatelstvem Podkarpatské Rusi“. Někdy se tento slovníček zdá být zbytečný nebo nadbytečný, nechápeme, proč vysvětlovat, co je čardáš, kaštel, mamka nebo třeba gazda, ani tenkrát, ani teď se zřejmě zpravidla nedovtípíme, co přesně mohou znamenat slova jako čoboty, kopel, legiň či živan (= vysoké boty – nemanželský syn – mladý člověk – lupič, darebák). Což nejsou typické rusismy, nýbrž rusínismy.

Jindřich Zoder žil v letech 1912 až 1987 a na Podkarpatskou Rus obdržel „umístěnku“ jako absolvent učitelského ústavu, svůj „román“ tudíž napsal a vydal ve věku pouhých třiaadvaceti let a není divu, že se v něm z valné části zaměřil na dramatické osudy svých generačních vrstevníků. Žijících ovšem v zemi, kterou mladý Plzeňan mohl považovat za naprostou, až exotickou cizinu, jakož i v zemi, z níž velké množství lidí v produktivním věku odcházelo za obživou do mnohdy daleké, ba i zaoceánské ciziny. To je též příběh titulního protagonisty, nemanželského Petra, který se z podvrchovinské podkarpatoruské vesničky vydal do Argentiny, aby si dílem vydělal, dílem pomáhal rodičům v nouzi. Když se však po několika letech do rodné vsi vrací, čekají ho samá zklamání: všechny peníze jsou utopeny v pálenice, sousedé na něho pohlížejí s typicky rusínskou nedůvěřivostí, situace, které prožívá, nemají s idylou či selankou pranic společného. Na tom posléze ztroskotá i jeho velká láska.

Mladý prozaik neměl v úmyslu napsat společenský nebo sociálně temperovaný příběh: Petrovými očima konstatuje, že v kraji se pranic nezměnilo, rozhodující slovo má „židák Weinberger“ a jen pokud se seběhne něco nepatřičného (vražda, žhářství), opatrně o sobě dávají vědět čeští žandárové. Středobodem vyprávění se posléze stává hrdinovo vzplanutí k Marusje, tu však její rodiče zaslibují jinému mládenci, který na „cizáka“ Petra i jako na soka v lásce nevraží a dští. Toto drama má mnoho bouřlivých momentů, přičemž ty z literárního hlediska nejdramatičtější Zoder umně vtělil do několika expresivních kapitol, které popisují zdánlivě nekonečný průběh jednoho nedělního bálu. Mezi oběma Marusjinými nápadníky to jiskří, podle očekávání dojde na nože a poteče krev – opakujme, že autorův pohled není ani trochu idylický. Ve srovnání se Zoderovým Petrem je známá Čapkova próza Hordubal příběhem ucesaně literárním. V Petrovi ostatně vesničané leckdy promlouvají i jako kolektivní chór.

Nepochybně pak do baladického líčení vstupují i některé aktuální momenty. To se například do vsi ve velké tajnosti dostaví pan poslanec z Prahy, rozdává

vesničanům přihlášky do KSČ a naslibuje jim brzkou krásnou budoucnost, budou-li volit tuto stranu. Je to přísně tajné, leč záhy se to dovědí manželky ergo ráno to již ví celá ves včetně četníků. Žádná ze Zoderových postaviček ni on sám arci nemají zdání, jaká hrůzná budoucnost čeká tyto končiny zejména po roce 1944! Jiným neuralgickým bodem je vztah k původním vládcům země, k Maďarům: Petro žasne, proč učitelé v rusínských školách mluví jen maďarsky a proč mnozí vesničané pořád sní o zaměstnání v Budapešti, která je prý krásnější než vzdálená Praha. Jako celek autorovo vyprávění kolísá mezi baladickými pasážemi, zrcadlícími vnitřní nejistoty hlavního hrdiny, a mezi naturalistickými výjevy, vrcholícími ve vylíčení svého druhu „krvavé svatby“. Nakonec se o této knize z nadhledu dá mluvit taktéž jako o ruralistické próze.

Zaujmout však v této pozapomenuté knize může i maličkost, evokující nakladatelské podmínky před devadesáti lety. Do všech výtisků totiž Zoder vložil lísteček, v němž se „váženým čtenářům“ omlouvá, že „při strojové sazbě textu románu Petro vniklo nedopatřením několik chyb“, a proto „prosí o laskavé prominutí“. Podepsáno: Autor. Těch chyb ovšem „vniklo“ vskutku jen malininko, ačkoli kniha vydaná v péči mladého učitele jistěže neměla žádného redaktora a jen stěží mohla v Užhorodě mít. Ani takové drobnosti by neměly být z odstupu mnoha desetiletí úplně po-zapomenuty.

Muž dvou rakví

Zase se ptejme: je osmnáct let mnoho nebo málo, abychom mohli o beletristickém titulu hovořit už jako o pozapomenuté knize? Někdy zřejmě ještě nikoli, v jiných případech by to bylo na místě, zvláště kdyby mělo jít o prozaickou knížku, která víceméně nezaslouženě zapadla. To byl s největší pravděpodobností čtenářský osud povídkové sbírky *Muž dvou rakví*, která vyšla před zmíněnými osmnácti roky v málo známém pražském nakladatelství BMSS-START. U menších nakladatelství nikterak nepřekvapí, že jejich tituly nemají v tiráži uvedeného redaktora, což je i případ *Muže dvou rakví*. Několik meditativních vět o dané próze, v nichž se čtenářské obci přislubuje „dobrodružství, o kterém těžko promlouvat“, o tomto titulu sepsal někdo, který své poněkud upovídáné dobrozdání (v němž se hovoří také o „nejhlubších místech lidských dějin v černé díře“) podepsal nerozluštitelnou zkratkou nebo šifrou, totiž: K.V. Po jeho totožnosti jistě nepátřejme.

O autorovi této pozapomenuté nebo spíše opomíjené knížky, totiž o Emilu Hruškovi, bohudík víme mnohem víc. Když vydal svého „Muže“, pouhý rok mu chyběl do abrahámovin, více než deset let předtím debutoval jako básník a poté si postupně získal nemalé renomé jako úspěšný autor literatury faktu. Připomeňme, že kráčí o mladoboleslavského rodáka, jenž posléze v Praze vystudoval práva a žurnalistiku a nějaký čas působil i v plzeňském holdingu Škoda. Celá řada autorových povídek (zahrnutých rovněž do knihy *My, hoši ze Sudet*) reflektují prozaikovo a publicistovo dětství, které prožíval v česko-bavorském pohraničí, tudíž není divu, že právě sudetoněmecká problematika tvoří svérázný středobod Hruškových knižních publikací vznikajících na rozmezí beletrie a literatury faktu. Nikoli náhodou pak autorovy texty bývají situovány do západočeských končin v poválečných desetiletích, proto se spisovatel ucházel též o případné vavříny v soutěži Cena Bohumila Polana.

Jeho povídky byly v minulosti po zásluze vyzdvihovány a oceňovány: dva příběhy zařazené do knihy

Muž dvou rakví získaly uznání v soutěži Nejlepší povídka roku a jiný text z této knížky byl zakrátko po vydání v roce 2007 reeditován v antologii Nejlepší detektivní povídky. Můžeme ovšem kategoricky pochybovat, zda tato autorova próza, totiž Mlýn, je skutečně detektivní: předpokládané detekce je v ní pomálu a nějaký detektiv, ani velký, ani malý, se tu neobjeví ani na chvíli. Vesměs totiž, skoro ve všech povídkových vyprávěních, jde o látku na pomezí fantaskního líčení s přídechem hororu či nejednou dokonce nepřiliš zastíraného hrůzostrašného líčení. Za některé zvolené situace a nečekaně motivace by mohli autora pochválit i dávní literární romantikové včetně severoamerického klasika Poea. Zároveň se ale sluší konstatovat nebo alespoň připomenout, že Hruška má ve zvoleném žánru i v dané tematice úctyhodného tuzemského předchůdce.

Tím je nepochybně západočeský literát a dramatik Josef Koenigsmark (1916–1993), který pouhý rok před svým úmrtím vydal knižně pozoruhodný soubor fantastických povídek pod více než výmluvným názvem Strašidla, o nichž bylo výstižně řečeno, že se „odehrávají během osidlování českého pohraničí po druhé světové válce“. Míněno je dozajista pohraničí západočeské. Teritorium dramatického soužití a nesoužití českého a německého obyvatelstva se ve spisovatelově podání stalo scénérií pro historie oplývající strašidelnými výjevy a strašidelnými epizodami, vesměs spjatými s poválečnými proměnami pohraničního prostoru. Co však zůstalo a setrvalo, jsou nepomyslná strašidla v mnoha podobách, živá i neživá, ztělesňující nekoněčné a nenapravitelné důsledky válečné kalvárie. S nadsázkou řečeno můžeme konstatovat, že podobná „strašidla“ a nevysvětlitelné fantastické situace jsou středobodem rovněž povídkové sbírky Emila Hrušky. Také by se totiž mohla nazývat Strašidla.

Když prozaik před lety přihlašoval svou knihu do soutěže o „Polanovku“, řídil se i skutečností, že v ní působivě popisuje fantastické či fantaskní prolínání minulosti a současnosti v západních Čechách. Striktně vzato nejde výlučně o naše západní pohraničí, nýbrž

také o pohraničí severozápadní. To však není směrodatné ani podstatné: po přečtení hororovitého Muže dvou rakví bude asi záhodno se všude mezi Chebem, Plzní nebo Klatovy mít náramně na pozoru před všemi starými farmami, spálenými hospodami, zrádnými sklepeními, ale i před navenek naprosto neškodnými nádražními čekárnami. Nejen to: v souladu s Hruškovými hrůzostrašnými vyprávěními můžete narazit dokonce i na vlastní hrob s datem úmrtí. Ne-li na něco ještě horšího.

Všechny tyto historie, odkazující ke kolikrát tolik záhadným a trvale neobjasněným peripetiím rané poválečné doby, nás ještě i v současnosti mohou vystrašit či postrašit do té míry, až se začneme v duchu ptát, zdalipak uvedené autorovo povídkové pásmo, které se dnes už zřejmě dá pokládat za pozapomenuté, přece jenom nemělo po svém vydání získat nějaký vavřín v Ceně Bohumila Polana. Spíše však nikoli, poněvadž v tehdejších soutěžním ročníku byla konkurence i ze zpětného pohledu příliš velká: Karel Pexidr, Pavla Přesličková a Alex Koenigsmark. Takže po laureátství nikterak ex post nevolejme, na existenci Hruškových fantastických příběhů se však sluší i po letech upozornit. Dramata západočeských mikrosvětů jsou v nich pořád jako živá.

Z dobrého srdce

Některé knižní tituly jsou pozapomenuté, o některých se ale můžeme s převelikou určitostí domnívat, že jsou zapomenuté se vším všudy: ať už oprávněně nebo neoprávněně. Ruku na srdce: kdo ze čtenářů a znalců díla západočeského klasika Karla Klostermanna má ještě povědomost o jeho dávné knize *Z dobrého srdce*? Úplně zapadla, zůstala v hlubokém stínu zejména raných spisovatelových šumavských příběhů, zřejmě se jí však nedostalo po vydání ani později sebemenší kritické reflexe. Nejspíše k tomu ve své době chybělo právě ono „dobré srdce“.

Tahle pozapomenutá kniha přišla na svět poprvé v roce 1909 čili nedlouho po vydání úspěšného autorova „blatského“ románu *Mlhy na Blatech* a před uveřejněním často reeditované prózy *Odyssea soudního sluhy*. Krátce předtím Klostermann oslavil šedesáté narozeniny a těšil se z velké čtenářské odezvy svých literárních děl. U „*Dobrého srdce*“ ji není snadné určit, navíc kolem tohoto svazku (ve Spisech Karla Klostermanna vyšel v chronologickém pořadí jako patnáctý z jedenačtyřiceti) panují četná nedorozumění. Například v poněkud zastarávajícím hesle o autorovi, připraveném před několika desetiletími pro akademický *Lexikon české literatury*, je tato kniha v bibliografické části charakterizována jako „povídky“ a v části interpretační se o ní pisatelka hesla Marie Řepková ani slůvkem nezmiňuje. Na záložce v reedici prózy u Jos. R. Vilímka v rámci zmíněných *Spisů* se o žádných povídkách nic nepíše, zato se mluví o „tomto Klostermannově románu“.

Pravda je jako obvykle někde uprostřed. V uvedeném knižním titulu skutečně najdeme patero povídek, napsaných s klostermannovským starosvětským ostrovtipem, z nichž upozorněme aspoň na Plzeňskou siluetu nebo na povídku s názvem *Vídni* třeba se postavit. Ale tato pětice tvoří pouze svého druhu výplň mezi dvěma většími prózami. Svazek totiž zahajuje titulní, stostránkové vyprávění *Z dobrého srdce*, které snad můžeme označit za malý román a které se nepochybně

opírá o vlastní Klostermannovy zážitky z časů vídeňských studií. Nejde zde o autobiografický příběh, nýbrž o situaci, kterou mohl autor dobře znát: totiž o drama „chudého hochy, který za podpory své ubohé matky a přísného strýce hrdinsky snáší příkoří a nedostatky studenta bez peněz“. Zápletku neprozradíme, přesto je pozoruhodné, jak poměrně snadno mohl tenkrát jeden vykutálený mladík přijít k neoprávněnému složení maturity: stačilo se vypravit do Uher a tam s trochou němčiny vše zařídit.

Román to ale z hlediska žánrového určení přece jenom není, zato vylíčení života českých studentů ve Vídni je skutečně brilantní. Můžeme ovšem konstatovat, že svazek Z dobrého srdce obsahuje kromě titulního „nerománu“ ještě neprávem zapomenutou spisovatelovu prózu, totiž více než stoosmdesátistránkovou, ergo románově koncipovanou prózu nazvanou Pan profesor. Na rozdíl od vstupního příběhu je situována do „všecinkého města“, které podle autora leží „v srdci naší Šumavy“. Dočítáme se, že je staroslavného původu, má málo přes dva tisíce obyvatel, bylo (čili v sedmdesátých letech předminulého věku) sídlem okresního a berního úřadu a „žilo se v něm velmi prostě a patriarchálně“. Díky Miloslavu Kristovi, vševědoucímu znalci šumavského světa, se ujišťujeme, že dozajista kráčí o Kašperské Hory. Ty nejsou jedinkrát zmíněny a román začíná „kterého krásného říjnového večera, kdy slunce polívá zlatým mihotavým třpytem rulové skály“.

Zjednodušeně řečeno kráčí o vyprávění o mladém učiteli, který z různých důvodů odešel z Hodonína až k šumavským hvozďům a tam působil zčásti jako dobová kantorská figurka, zčásti jako nerudovský podivín: kteří středoškolští pedagogové se ostatně nejeví coby prapodivní i svým nejprapodivnějším žákům? Přesto si s chováním, jednáním a tím méně smýšlením nového páně profesora nevěděli kašpersko-horští příliš rady, zvláště matinky s vdavekchtivými dcerunkami. Podotkneme ovšem, že tato autorova profesorská historie nemá nic společného s pozdějším Klostermannovým mnohadílným a širokodechým ro-

mánem Suplent, v němž autor do značné míry zachytil nebo shrnul někdejší vlastní, především plzeňské pedagogické zkušenosti.

Toto je úplně jiný příběh a směrodatná je skutečnost, že osudy mladého pana profesora v raných kašperskohorských letech jsou posléze vypravovány z pohledu jeho náhodného, o mnoho mladšího známého, totiž studenta Karla, který se ovšem zanedlouho „přenesl zprva do Vídně, po roce pak do Plzně“. V závěru knihy pak Karel Klostermann „drahému čtenáři“ přiznává, že „co jsem ti tuto vypravoval, není vymyšleno. Oním panem Karlem byl jsem já sám.“ Jde tedy o pozapomenutou epizodu ze spisovatelova mládí, kdy se seznámil s učitelem přesídlivším z Moravy aspoň načas na Šumavu, přičemž vzpomínku na něj si budoucí literát údajně nadlouho „zachoval ve věrné, upřímné paměti“. Však také o panu profesorovi s laskavým porozuměním praví, že „byl ve svém jádru nadmíru dobrý a šlechetný člověk“, vzápětí však konstatuje, že jej „ubily maloměstské poměry, do nichž se dostal“.

Je to sice královské svobodné zlaté báňské město, leč i v něm stejně jako v jiných lokalitách té doby panovaly tuze nezáviděníhodné, zmíněné maloměstské poměry, jichž byl Karel Klostermann znalcem par excellence a které také s velkou mírou pochopení uměl ve svých knihách popsat a pojmenovat. Jako nepřímý vypravěč zde také vylíčil, proč a jak se znenadání může v takových končinách rozšířit tvrzení, nerudovsky řečeno, že ten či onen nepokojný človíček „byl darebákem“. Přesto všude žijí lidé, a proto i tam, věří Klostermann, „duše se otevírají celému světu“.

Ve službách císaře a krále

Plzeňské rodačce Janě Janusové (1941–1998) se dostalo v západočeské metropoli velkého uznání, jelikož má čestný hrob na místním Ústředním hřbitově. Hned se však můžeme ptát, zda bylo takto oceněno dlouholeté vysokoškolské působení (čili Janusová jako přednášející na katedře historie FPE ZČU), anebo naopak její ne snad rozsáhlé, nicméně nepřehlédnutelné literární dílo. Šalamounská odpověď by mohla znít, že zmíněné uznání se týkalo obou oblastí. Zároveň se ovšem dá opatrně připustit, že coby historička uspěla Janusová přece jen o něco víc než jako literátka.

Jana Janusová se před třemi desetiletími habilitovala na základě odborného pojednání o žánru literatury faktu a o životopisných románech a je zajímavé, že rovněž veškerá její badatelská i tvůrčí produkce představuje právě svého druhu symbiózu dílem v kategorii literatury faktu, dílem v beletristickém zaměření na životopisné vyprávění. Přičemž však, což je málokdy vídané, v obou sférách se autorka nesoustřeďuje na jedno časové období, což bývá u historických vědců obvyklé, nýbrž po časové škále doslova poletuje: napsala „husitskou“ prózu Labuť a kalich (z 15. století), podílela se na populární monografii císařovny Marie Terezie (o 18. století), jejím dílem je životopisný román o protorenesančním umělci Benediktu Rejtovi, ale také příběh situovaný do historicky nepodchytilitelného pravěku nebo i dvousvazkové osvětové informatorium Ženy kolem českých knížat a králů. Stojí za zmínku, že jedině próza Labuť a kalich vyšla v plzeňském Západočeském nakladatelství, zatímco většinu svých beletristických titulů uveřejnila Janusová na severní Moravě. Vlastním nákladem autorka vydala rovněž regionální publikaci Dějiny Tymákova.

V ostravském nakladatelství Amosium servis vyšly Janě Janusové v rozpětí roku 1992 hned dvě knihy o věhlasném středověkém staviteli Petru Parlérovi a opět jde o žánrové prolínání literatury faktu a biografického líčení. Samostatně bylo vydáno odborně laděné pojednání nazvané Tvůrce vrcholné gotiky (s podtitulem Ze života a díla Petra Parlěře), z něhož

si Slovník spisovatelů západních Čech vybral jako ukázkou autorčina stylu větu: „Všechna ta krása vznikla rukou člověka, protože člověk je mocný.“ Paralelně s touto publikací vznikalo románové životopisné vyprávění s názvem *Ve službách císaře a krále*, zabývající se pražskou tvorbou Parlérovou, časově situované zejména do třetí čtvrtiny 14. století: čili do období panování našich Lucemburků, císaře a krále Karla IV. a poté do prvních let vlády jeho syna Václava IV. Tehdy Parlér jako nástupce zesnulého Matyáše z Arrasu dlouhodobě budoval své vrcholné stavby, které se doposud mohou pokládat za synonymy architektury Prahy.

To sice nepochybně ano, jenže nad spisovatelčinou beletristickou knihou můžeme po třiatřiceti letech setrávat v určitých rozpacích. Nikoli zdání, leč název totiž klame: ačkoli by napovídal, že v románu půjde o životopisné osudy stavitelovy („ve službách císaře a krále“), skutečnost je opačná: těžiště prózy je v líčení jak politických, tak i rodinných peripetií nikoli Parléroových, nýbrž naopak císařových a králových. Janusová se zaměřuje převážně na politický život Karla IV., odehrávající se za nepřetržitých sporů a svárů (výjimečně i za nesvárů a nespornů) s jinými panovníky včetně papeže, někdy ale i se šlechtou tuzemskou, nespokojenou s vládnutím Lucemburků v českém království. Veškerá historická faktografie se zdá v naprostém pořádku, jde však o nekritickou oslavu Karlovy éry: římský císař se nedopustí během desetiletí jediného omylu a jediné chybičky, je to středověký velmož bez jediné poskvrny. V politice je neústupný až nesnášenlivý, pokud se však občas sejde se svými manželkami, překvapení čteme scény jak ze sladkobolné červené knihovny. Není divu, že císařových potomků postupně přibývá, kvůli neslavitelné dětské úmrtnosti však také neblaze ubývá.

Jenže co Petr Parlér, nezapomnělo se na něj? Namnoze máme pocit, že císař a král natolik autorce učaroval, jakož i život královské elity na hradech, až o tom, co se děje v podhradí, referuje v úplně jiném žánru. Také v životě stavitele peláší desetiletí o překot, postavy se seznamují, vmžiku v sobě nalézají zalíbení a dávají se dohromady – a děti pak rostou, až jsou na-

jednou dospělé. Občas v městě krutě řádí mor, jindy příroda dá najevo svou nevlídnou tvář – a Parlěř? Ten jako kdyby vypadl z děje, poněvadž někde mimo hlavní linii vyprávění staví, staví a staví, dílem sva-tovítskou katedrálu, dílem nový kamenný most přes Vltavu, neboť původní most Juditin odnesla velká voda. Stavět musí a musí, nelze nic jiného, neboť mu to císař a král uložil, i když se panovník dobudování obou staveb nakonec nedožil a větší štěstí měl jeho syn a nástupce na trůnu Václav. Stavitel Petr je zajisté „mocný člověk“ ve svém kamenickém díle, Janusová ho však vykreslila jako značně neživotnou a neměnnou figuru, která při samém stavění pohříchu ani nestárne. Přinejmenším tu různí Parlěřovi příbuzní prožívají o poznání bouřlivější a nesporně také čtivější osudy než „tvůrce vrcholné gotiky“.

Nikoli náhodou uveřejnila Jana Janusová jednu ze svých tematicky historických knih v pražském nakladatelství Albatros neboli v nakladatelství vydávajícím tituly pro děti a mládež. Podobná díla historického zacílení pak mívají především osvětové, didaktické zaměření a od počátku neinklinují k výraznější estetické hodnotě. Vesměs potom v takových případech nejde o klasickou historickou prózu a jejich osudem zpravidla bývá zapomenutí. Nejprve ovšemže pozapomenutí.

Skleněné srdce

Opakujeme, že skoro nad každou ve vzdálených časech vydanou knihou je možné nastolit prožlукlou otázku, nakolik je pozapomenutá nebo dokonce už zapomenutá – a nejen to: zda je či není opomíjená neprávem. Takto se můžeme ptát rovněž nad prozaickou prvotinou Skleněné srdce z pera Pavla Hubeného, s menší nadsázkou řečeno celoživotního „ochránce Šumavy“. Snad se sluší a patří podotknout, že i za toto své činorodé dlouhodobé ochráncovství šumavského regionu náš klatovský rodák obdržel v roce 2025 vysoké státní vyznamenání Svobodného státu Bavorsko.

Vraťme se však do pozapomínaných desetiletí: zmíněnou prvotinu vydal Pavel Hubený v dávném roce 1992 a vyšla jako „autorský náklad“ v již neexistující knižní firmě HAAS – Chodské nakladatelství. Sídčila v Domažlicích, to však v publikaci není uvedeno. Kniha přišla na svět dokonce i s vlastními prozaickými ilustracemi, jenže poté se nekonečně dlouho zdálo, že Hubený dal krásné literatuře nadobro vale. Sice se autorsky podílel na několika regionálních šumavských publikacích, k vlastnímu psaní se ale zřejmě vrátil až po devětadvaceti letech: v roce 2021 mu totiž Powerprint vydal nevelkou, pouze dvaasedmdesátistránkovou povídkovou sbírku s názvem Jak jsme měřili šumavské lesy. Obáváme se však, že její náklad byl minimální a že autorův titul bude z pohledu čtenářů prakticky nedostupný. Jenže o to víc pozapomenutý je jeho přesvědčivý literární debut.

Nad Skleněným srdcem, nad kvartetem všestranně „šumavských“ povídek se také z pochopitelných důvodů můžeme ptát, kdy konkrétně tyto texty vznikly: zda po listopadu 1989 nebo už o něco dříve. Svým laděním jsou sice záměrně nadčasové, leč o žádných společenských změnách tu není ani zmínka a možná by na ně stejně v autorově podání nedošlo: nahlíží totiž šumavský svět jako krajinu o sobě, nereflexuje skoro žádné společenské reálie s výjimkou těch nejpodstatnějších. Zároveň by v nich ale Pavel Hubený nemusel nic měnit, i kdyby jeho povídky byly napsány v předlistopadovém období: jde mu o Šumavu sui generis.

Pokud Ladislav Stehlík vytvořil pro jižní Čechy známé pojmenování „země zamyšlená“, mladý prozaik si pro Šumavu našel přirovnání „země šeptajícího ticha“.

Nicméně zde jednoznačně ožívá i váchalovská Šumava, byť až z rozhraní osmdesátých a devadesátých roků, která tady má do určité míry blíž ke klasickým vyprávěním Karla Klostermanna než k některým tehdejšími polopropagandistickým spiskům. Také to však v žádném případě není strašidelná a zločiny minulých dějů prostoupená šumavská krajina například v aktuálním podání Petry Klabouchové. Dalo by se též říci, že začínající spisovatel nahlížel svět Šumavy zčásti rovněž očima regionalistického tvůrce: ze všeho nejvíc vyzvedává bytostné sepětí tamních nepočtených obyvatel s přírodou. Zejména přírodní zakotvenost lidských příběhů se stává alfou i omegou všech šumavských vyprávění Pavla Hubeného: vše, co tento stav narušuje, jako by do malebné i dramatické krajiny ani nepatřilo.

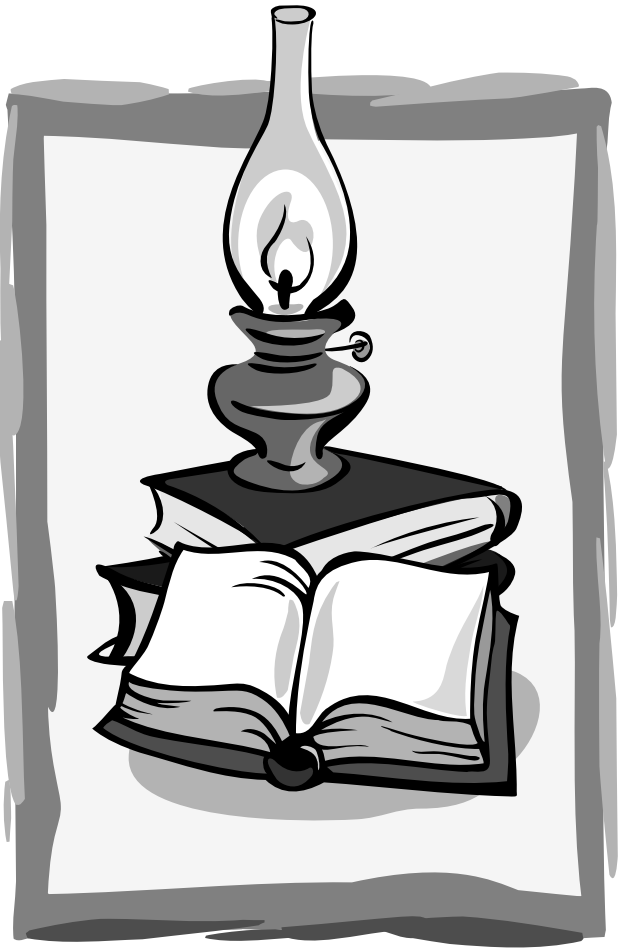
Ve čtveřici autorových líčení vystupují svého druhu blouznivci tamních končin, mladí i staří, žijící v tvrdých a krušných podmínkách na příslovečných Klostermannových lesních samotách. Romantické tam jsou pouze sny, nikoli realita. V žádném případě to však není Šumava plná turistů putujících s mobily, zrovna tak ale nejde o ironicky míněné Klostermannovo rčení o „ráji šumavském“. Je to i krajina mytická, plná historických souvislostí, probleskují v ní dávné keltské báje i keltské reálie, přece se tu rozkládala prastará oppida a působili vševědoucí šamani, něco pamatují i staré štoly. Prastaré časy o sobě dávají vědět jakoby v rituálních dějstvích: v tragickém kácení letitých stromů, v běsnění zdivočelého býka nebo v příchodu vlků. Ale též v touze toulat se lesy na koňském hřbetě.

Všední život tu ovšem je a vždy byl nadmíru namáhavý, a proto je nezbytné ho zvládat i s mnoha sny v hlavách. Nejenom s „rytířskými“, ale především se sny o přízračných vílách, které tu nepochybně také musí někde být. Co je však příznačné: „V této zemi je málo dívek,“ opakovaně si posteskuje jeden z autorových protagonistů, načež není divu, že každá ženská bytost by mohla být v této tajuplné krajině pokládána

i za pozemskou vílu. Jenže realita je neúprosná, málokterá dívčina tu pochopitelně vydrží, stejně jako tváří v tvář místním sociálním podmínkám obstojí málokteré citové pouto. Umírají pak zde opuštění lidé stejně jako opuštěné stromy. Přesto se do tohoto hypnotického šumavského světa ti nejsrdnatější nakonec i vracejí, byť netuší, co je čeká a nemine.

Čtenářům Skleněného srdce to však může být jasné: v prvé řadě tam přetrvává zmíněné „šeptající ticho“. Nicméně není příliš jasné, proč Pavel Hubený v dalších letech nebo i desetiletích nepokračoval v této baladické linii lyrizovaných šumavských příběhů, pro jejichž peripetie zjevně měl přímo ostříží cit a smysl. Skoro všechny historie jednotlivých povídkových postav, nemálo přesvědčivě, třebaže toliko skicovitě načrtnuté, by si zasloužily, ne-li přímo žádaly rozsáhlejší rozvedení: nejlépe v podobě takřečeného menšího šumavského románu. Stačilo by vyjít ze základního konstatování, jak tam na člověka padá „těžký vzduch a samota“, a nejen to: „I hory jako by na mne padaly.“ Leccos však může být sceleno i stářím, také proto mladý literát nadějeplně vyřkne, že „štěstí se vrátí do našich hor“. Prozatím se však jeho vypravěči může, ale i musí pořád zdát „o zelených hlubokých šumících lesích“.

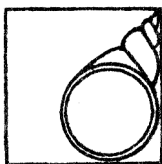

OBSAH

Dvanáctkrát o pozapomnění (prolog)	6
Za hvězdou mořeplavce Behaima	9
Malý plzeňský dekameron	12
Ivan a Oliva	15
Špachtle a paleta úsměvná	18
Světla	21
Kafkovské kontrapunktty	24
Dům temných džbánů	27
Petro	30
Muž dvou rakví	33
Z dobrého srdce	36
Ve službách císaře a krále	39
Skleněné srdce	42

Edice Ulita
svazek 79

Řada Elita
Svazek 6

Vladimír Novotný
POZAPOMENUTÉ KNIHY

V Pro libris, z.s. vydala Knihovna města Plzně, p.o.

Edici řídí Vladimír Novotný
Ilustrace Miloslav Krist
Prolog Vladimír Novotný
Logotyp Mikoláš Axmann
Redakce Jana Horáková
Typografická příprava Miloslav Krist-ARTKRIST
Tisk MK tisk Tomáš Kratochvíl

Plzeň 2026

ISBN: 978-80-88282-35-8

Knihovna